

Andrespråksdidaktisk forskning på voksenopplæring i Norge: En oversikt fra 1985 til i dag

Av Marte Monsen
Høgskolen i Hedmark

Sammendrag

Norsk andrespråksdidaktisk forskning på voksenopplæring fra 1985 frem til i dag har bakgrunn i flere fagområder. En stor del av forskningen består av masteroppgaver. Hoveddelen av publikasjonene som er gjort innenfor dette området, relaterer seg til vurdering og grunnleggende lese- og skriveferdigheter (ofte omtalt som alfabetisering). Når det gjelder vurderingslitteraturen, er det mye forskning på den avsluttende språktesting, og nesten ingen forskning på undervisningsvurdering. Forskningen på lese- og skriveopplæringen for voksne innvandrere som ikke har lært å lese og skrive på morsmålet, kan synes å bære preg av at det i praksis i liten grad skilles mellom grunnleggende lese- og skriveopplæring og den øvrige norskopplæringen. Helt fra 1985 og frem til i dag har forskerne dessuten lagt vekt på at tilbudet på flere områder har mangler. Det fremgår for eksempel av forskningen at deltakere med liten eller ingen skolebakgrunn ofte ikke finner undervisningen meningsfull og at deltakernes læringsutbytte er begrenset. Mye av den andrespråksdidaktiske forskningen på voksenopplæring er utført av forskere med nær tilknytning til praksis, noe som nok påvirker de temaene det er forsket på. Forskningen kan betegnes som spredt og usystematisk. Dette kan ha sammenheng med at voksnes språklæring ikke står høyt på den politiske dagsordenen.

Nøkkelord: *andrespråksdidaktikk, voksenopplæring, norskopplæring, vurdering, norskerferdigheter*

Innledning

«Tenk det, klokken er ni. Vi har spist suppe, fisk, poteter med stekt flesk, engelsk salat. Barna har drukket engelsk vann. Vi spiste riktig godt i kveld. Det er fordi vi bor i utkanten av London og heter Smith». Denne replikken som fru Smith uttrykker til sin mann, innleder det absurde skuespillet *Den skallede sangerinnen* av Eugene Ionesco (Ionesco og Helgheim 2007). Rumensk-franske Ionesco skal ha skrevet stykket i 1950 etter å ha gjennomført et kurs i engelsk etter en metode som fokuserte på innlæring av helsetninger. Ionesco opplever at undervisningen ikke gir mening. Heller enn å lære engelsk, lærer han å uttrykke banaliteter, eller han lærer «oppsiktsvekkende sannheter, for eksempel at det er syv dager i uken – det visste jeg forresten fra før – eller at gulvet er nede og taket er oppe» (Ionesco og Helgheim 2007: 362). I *Den skallede sangerinnen* oppløser språket seg til slutt fullstendig til absurde utsagn, meningsløse setningsfragmenter og tvilsomme ordtak. Ionesco kalte faktisk *Den skallede sangerinnen* for et didaktisk teaterstykke, og han mente dessuten at han hadde skrevet en «språkets tragedie» (Ionesco og Helgheim 2007: 363).

Da jeg tidligere underviste norsk for voksne innvandrere, møtte jeg flere norskkursdeltakere som hadde den samme opplevelsen som Ionesco. Opp-læringen var ikke meningsfull for dem. De opplevde ikke bare at norsken de behersket utelukkende kunne brukes til å uttrykke banaliteter, men også at oppgaver de fikk i opplæringen og samtaler de ble tatt med på, dreide seg om hva og når de spiste, påkledning, daglige rutiner og enkle gjøremål. På ulike måter uttrykte flere at de følte at de ble undervurdert og at samtalene var utilfredsstillende. En kandidat til muntlig *Norskprøve 2* reagerte på oppgavene ved å svare at han ikke var et barn og at han ikke var tilfreds med bare å snakke om å spise mat og pusse tenner. Skulle vi også ha greie på om han gikk regelmessig på do? Også i enkelte av publikasjonene som vil bli omtalt i det videre, blir opplevelser av å bli infantilisert, undervurdert og å ikke oppleve opplæringssituasjonen som meningsfull trukket inn. Skal vi tro professor i engelsk som andrespråk, Leo Van Lier (2004), er opplevelsen av at språk-opplæringen dreier seg om trivialiteter, vanlig blant andrespråksinnlærere:

English language learners in the school system in fact often feel acutely that they are cut off from full participation in the iconic and symbolic affairs of the host country when they complain, as they often do, that only trivialities are discussed in their classes, and that they feel they are

treated as if they had nothing of value to say *for themselves*[sic.] (Van Lier 2004: 67)

Avgrensning

I det videre vil jeg gå nærmere inn på den andrespråksdidaktiske forskningen på voksenopplæring som har foregått siden det første Noa-tidskriftet så dagens lys i 1985, med blikket rettet mot hvilke temaer som har fått forskningsmessig oppmerksomhet i denne perioden. I den forbindelse må jeg foreta noen avgrensninger. Didaktikk er et vagt begrep og kan omfatte ethvert aspekt ved et emne som kan ha betydning for undervisning og læring. I et vidt didaktikkbegrep vil for eksempel det å studere et innlærerspråk kunne sies å være andrespråksdidaktisk forskning. Hvis jeg hadde operert med et slikt didaktikkbegrep i denne sammenhengen, ville det ikke være mye andrespråksforskning i Norge som ikke kunne omfattes av begrepet didaktisk. For voksenopplæringen sin del vil det for eksempel omfatte all forskningen som er gjort i ASK-korpuset. Det er foregått mye interessant forskning i dette korpuset, men ikke alt er relevant i denne sammenhengen. Jeg bruker definisjonen som Golden, Kulbrandstad og Tenfjord anvender i sin gjennomgang av norsk andrespråksforskning i Nordand: «studier som har som mål å utforske andrespråksundervisningens mål og innhold, begrunnelser, betingelser og praksiser, inklusiv vurdering og testing» (Golden, Kulbrandstad, og Tenfjord 2007: 25). Ifølge for eksempel Gundems definisjoner (2008) vil dette være en relativt smal forståelse av didaktikkbegrepet, fordi den begrenses eksplisitt til det som har med undervisning å gjøre. Siden forskningen som skal omtales her, er andrespråksdidaktisk, avgrenser jeg dessuten utvalget til å dreie seg om studier med et eksplisitt fokus på språklæring, i motsetning til for eksempel sosiale sider ved lærings situasjonen. Dette innebærer imidlertid ikke at jeg begrenser studien til forskning som er gjort innenfor språkfagene.

Når jeg har valgt ut hva som skal regnes som *Forskning*, har jeg hatt en ganske vid tilnærming. Dette har blant annet sammenheng med at en går glipp av sentral andrespråksdidaktisk forskning i voksenopplæring i Norge, dersom en ser bort fra master- og hovedoppgaver. Master- og hovedoppgaver er altså med i min oversikt. Den tidligste NOA-publikasjonen jeg har med, er det andre NOA-nummeret. Dette kom ut i 1986 og besto i sin helhet av Lise Iversen Bjørkavågs hovedfagsoppgave (1986b). Det gjør at det nett-

opp i NOA vil være relevant å ta med slike studier. Jeg regner også alle artikler som er publisert i vitenskapelige tidsskrifter som forskning, til tross for at enkelte tidlige utgivelser kanskje ville blitt sett på med andre øyne i dag. For eksempel har jeg tatt med en artikkel fra 1988 som er et tilsvarende til Bjørkavågs hovedoppgave, skrevet av en av forfatterne bak boka som vurderes og kritiseres i oppgaven (Manne 1988). Selv om den inneholder referanser til vitenskapelig forskning og dessuten diskuterer flere interessante poenger når det gjelder lærebokkritikk, kan den neppe betegnes som vitenskapelig i streng forstand, særlig siden den jo er skrevet for å forsvare eget læreverk. I min sammenheng er det primære å undersøke hvilke tema og tilnærminger som er sentrale innenfor andrespråksdidaktisk forskning i voksenopplæring. Dersom jeg har for strenge utvalgsriterier, vil noen av de tidlige problemstillingene gå tapt.

Publikasjoner i utvalget

Publikasjonene er valgt ut ved å gå gjennom alle numrene av NOA og Nordand (Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning). I tillegg har jeg søkt på «norskopplæring», «norsk som andrespråk», «norskferdigheter» og «voksenopplæring» i Oria, Bibsys og Idun, og plukket ut publikasjoner som oppfyller kriteriene jeg har presentert ovenfor. Jeg har dessuten tatt med publikasjonene som er nevnt i Golden, Kulbrandstad og Tenfjords gjennomgang (2007). Jeg utelukker ikke at det eksisterer relevante publikasjoner som jeg ikke har funnet frem til ved min fremgangsmåte. Når det gjelder masteroppgaver, er det så ulike måter å publisere og registrere disse på, at jeg med stor sikkerhet kan si at jeg ikke har fått tak på alle som kan være relevante i sammenheng. Nedenfor følger en oversikt over hva slags publikasjoner som er med i utvalget:

Tabell 1 Publikasjoner i utvalget

Doktoravhandlinger	Hoved- og masteroppgaver	Artikler i NOA	Andre artikler	Rapporter	Totalt
2	33	14	27	12	88

Som vi ser består utvalget av bare to doktoravhandlinger. Hoved- og masteroppgaver utgjør derimot en stor del av andrespråksdidaktisk forskning. Tematisk dreier disse seg grovt sett om grunnleggende lese- og skriveopp-

læring (7), vurdering (7), kursdeltakernes oppfatning av utdanningens nytteverdi (5), undervisningskvalitet (4), læringsstrategier (3), norskopplæring ved særskilte behov (2), arbeidsplassbasert norskopplæring (2), læreverkanalyse (2) og læreplananalyse (1). Til forskjell fra den øvrige forskningen som er med i utvalget, har flertallet av master- og hovedoppgaver bakgrunn i pedagogikkfaget. Fokus for oppgavene vil jeg likevel betegne som andrespråksdidaktisk. For eksempel skriver Unni Skadberg Isaksen om morsmålets betydning for den grunnleggende lese- og skriveopplæringen i en pedagogikkfaglig masteroppgave (Isaksen 2013).

En grovinndeling av temaer som blir behandlet i det totale utvalget ser slik ut:

Tabell 2 Tema innenfor andrespråksdidaktisk forskning i Norge

Vurdering	31
Grunnleggende lese- og skriveopplæring (ofte omtalt som alfabetisering)	14 (19)
Undervisningskvalitet/undervisningsmetodikk	9
Utdanningens nytteverdi	8
Læreverkanalyse	6
Grammatikdidaktikk	5
Læreplankritikk/-analyse	4
Læringsstrategier	3
Norskopplæring på arbeidsplassen	3
Litteraturundervisning	2
Norskopplæring ved særskilte behov	2
Nynorsk i opplæringa	1

Vi ser at det er to temaer som skiller seg ut ved å bli behandlet i flest publikasjoner, nemlig *vurdering* og *grunnleggende lese- og skriveopplæring*. Når det gjelder grunnleggende lese- og skriveopplæring, teller jeg 19 publikasjoner, dersom jeg også tar med arbeider som er læreverkanalyser (Bjørkavåg 1986a, 1986b, Manne 1988, Skramstad 2004) eller er grammatikdidaktisk innrettet (Furre 1989). *Vurdering* og *grunnleggende lese- og skriveopplæring* er store områder også internasjonalt, og begge områdene skiller seg ut ved å være representert med arbeider gjennom hele perioden jeg har sett på i denne sammenhengen. Vi skal derfor gå nærmere inn på studiene innenfor disse to emnene.

Forskning på vurdering

Totalt 31 publikasjoner i mitt utvalg dreier seg om vurdering, og to tredjedeler av disse er forfattet av forskere ved Universitet i Bergen. Særlig har miljøet innenfor *Norsk språktest* stått for en stor del, men også andre-språkforskerne ellers ved Universitetet i Bergen har vært opptatt av vurdering. Hvis vi ser bort fra master- og hovedfagsoppgaver (Fredriksen 1996; Grimstad 1992; Monsen 2008b; Netland 1994; Pedersen 1997; Ree 1989; Vadseth 2009), er de tidligste publikasjonene fem artikler i NOA nummer 18 fra 1995. Dette NOA-nummeret er i sin helhet viet språktesting, og flere av artiklene handler om testing av voksne (Andersen 1995a, 1995b; Andersen og Hagen 1995; Ree 1995; Thorseth 1995). I dette nummeret presenteres og drøftes innføringen av *Mellomnivåtesten* som er en forløper til de testene som senere har målt ferdigheter på B1-nivå på CEFR-skalaen (*Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*, Council of Europe 2001). Her presenteres også resultater fra undersøkelser som sammenlikner skalaen i *Test i norsk på høyere nivå (Bergenstesten)* med henholdsvis avgangseksamen i norsk på videregående skole og eksamen etter trinn 3 ved universiteters og høgskolers norskkurs (*Trinn 3-eksamen*). To hovedfagsoppgaver dreier seg om det samme (Grimstad 1992; Netland 1994). Forskere ved *Norsk språktest* har også senere vært opptatt av korrelasjonen mellom *Trinn 3-eksamen* og *Bergenstesten*. Undersøkelser gjort i 2007 og 2008 viser at konstruktet for *Bergenstesten* og *Trinn 3-eksamen* for en stor del er likt, men at kravene for å bestå (450 poeng på *Bergenstesten* og E på *Trinn 3-eksamen*) ser ut til å være lavere på *Trinn 3-eksamen* enn på *Bergenstesten*. Dette kan være en utfordring når det gjelder rettferdighet i tilgang til høyere utdanning, fremhever Reidun Oanæs Andersen (2008). Cecilie Carlsen diskuterer desuten om det er et problem eller ikke at norskkravene for å ta høyere utdanning – spesielt på *Trinn 3-eksamen* – er lave (Carlsen 2008). Spørsmålet om forholdet mellom de ulike prøvene, samt spørsmålet om hvor beståttkravet skal ligge, relaterer seg også til validitet i testing: Både om hvorvidt testen måler det en mener den skal måle, om resultatet brukes etter intensjonen og om prøven har konsekvenser utover det som er intensjonen.

Mye av testforskningen handler om disse spørsmålene. Blant annet er det flere som eksplisitt har behandlet temaet validitet i forbindelse med prøvene for voksne innvandrere. Det største arbeidet i den sammenhengen er kanskje doktoravhandlingen til Cecilie Carlsen (2003). Her tar hun for

seg reliabilitet og validitet i den muntlige *Språkprøven* og spør blant annet om kursing av sensorer og bruk av vurderingsskala ikke bare øker inter-sensor-reliabiliteten i prøven, men også konstruktvaliditeten. Konstruktvaliditet dreier seg om hvorvidt sensorene vurderer de komponentene ved den muntlige språkproduksjonen som er vektlagt i prøvekonstruktet. Ikke overraskende finner Carlsen at sensorkursing og bruk av vurderingsskala øker både inter-sensor-reliabilitet og konstruktvaliditet. Avhandlingen viser tydelig betydningen av å utvikle en felles forståelse om vurderingskriterier, noe som er en øm tå innenfor all vurdering av språkferdigheter. Generelt handler mye av forskningen, spesielt fra *Norsk språktest* sin side, om spørsmål som kan bidra til å utvikle best mulig norskprøver, og etter at prøvene ble knyttet til skalaene i CEFER, har mye av forskningen også vært fokusert på dette rammeverket (Carlsen 2007; Dregelid og Halvorsen 2007; Pedersen 2008; Salomonsen 2007; Sundberg 2007).

Også utenfor miljøet som utvikler prøvene, har det vært interesse for vurdering og testing av voksne innvandreres norskferdigheter. Mye av forskningen har på ulike måter kretset rundt spørsmålet om hva som kan kreves av voksne innvandrere som skal delta i det norske samfunnet (Enehaug og Vidving 2013; Golden og Monsen 2015; Hagen 2006; Kibakaya 2007; Monsen 2008a; Tenfjord 2006). Et sentralt spørsmål for flere har vært forholdet mellom kommunikativ kompetanse og formriktighet. Når er det for eksempel rimelig å ha strenge krav til formriktighet i innvandreres skriftlige norsk? Jon Erik Hagen diskuterer denne problemstillingen med utgangspunkt i tre ulike eksempler på voksne innlærere: Ali, Angus og Ibrahim. Han avslutter diskusjonen slik:

Vi forlanger *romslighet* i språklige spørsmål. Det jeg prøver å si er at i den grad en knytter borgerrettigheter og sosiale rettigheter til språkbeherskelse, må man være veldig forsiktig, bevisst og omhyggelig med å definere språkferdighetsnivå og profil. Kravene kan simpelthen ellers bli så rigorøse at de blir aldeles umulige å oppfylle, både fordi man må legge inn et vidløftig teoretisk studium (som Angus), må være integrert i det norske språksamfunn (som Ali) og tåle å gå på akkord med sin egen identitetsopplevelse (som Ibrahim). (Hagen 2006: 144)

Problemstillingen Hagen og flere løfter frem, er knyttet til spørsmål om hva slags krav til norskferdigheter det er nødvendig å stille og til dels hvilke krav det er etisk riktig å stille. Forskerne løfter også frem potensielle problemer med

å se på språkutvikling som en enkel lineær prosess, slik vurderingsverktøy gjerne gjør. Verken disse spørsmålene eller spørsmålene som forskerne ved norsk språktest har stilt omkring kravene til norskferdigheter i høyere utdanning, har blitt fulgt opp i tråd med de ønskene forskerne har formulert. Det er også områder det kan se ut som det er forsket lite på. Ethiske spørsmål knyttet til vurdering er nevnt i enkelte publikasjoner (F.eks. Andersen 2008; Golden og Monsen 2015; Hagen 2006), men er bare behandlet eksplisitt i én (Carlsen 2007). Formativ vurdering eller vurdering for læring er bare tema eller del av tema i én artikkel (Moe 2003), to mindre arbeider som nok i større grad er erfaringsdeling enn forskning (Læringscenteret 2001; Røynestad 2004), og til dels i en masteroppgave innenfor spesialpedagogikk (Vadseth 2009). Til tross for at vurdering altså er det området der det er flest publikasjoner innenfor andrespråksdidaktisk forskning i voksenopplæring, kan det se ut til at det er områder innenfor vurdering som for en stor del er utforsket. All den tid CEFR, som danner grunnlag for læreplan og vurderingsordninger i voksenopplæringen, legger stor vekt på at innlærere av et andrespråk må ha kontroll over egen læring (Council of Europe 2001), kan det virke underlig at ikke underveisvurdering har fått større plass, spesielt i en tid da *vurdering for læring* er gjennomgangsuttrykk innenfor skole og utdanning ellers.

Forskning på grunnleggende lese- og skriveopplæring

Totalt 19 publikasjoner tar for seg det jeg omtaler som *grunnleggende lese- og skriveopplæring*, men som er kalt både *alfabetisering* og *norskundervisning for voksne innvandrere med liten eller ingen skolebakgrunn* i tekstene i utvalget. De tidligste publikasjonene som omhandler grunnleggende lese- og skriveopplæring, er Lise Iversen Bjørkavågs hovedoppgave, som er en analyse av den første abc-en som ble utviklet for voksne innvandrere i Norge, *Første bok på norsk* (Bjørkavåg 1986a). To år senere trykker NOA nummer 6 en kommentar fra en av forfatterne bak *Første bok på norsk*, Gerd Manne (Manne 1988). Uenighetene mellom Bjørkavåg og Manne dreier seg blant annet om det er syntetisk eller analytisk leseopplæringsmetode som er mest velegnet for voksne innvandrere som lærer å lese på et språk de har begrensede ferdigheter i. Mens Bjørkavåg i sin oppgave argumenterer for analytisk metode, forsvarer Manne lærebokforfatternes valg om å legge en syntetisk metode til grunn. Også senere har *Første bok på norsk* blitt kritisert, blant annet for å legge til rette for en undervisning

som er lite konkret og som ikke bygger på elevenes tidligere erfaringer (Alver og Dregelid 2001). Problemet var kanskje ikke så mye boka i seg selv som det faktum at det lenge var det eneste læreverket som eksisterte for voksne analfabeter, noe som også blir påpekt av Hvenekilde med flere etter at de hadde gjennomført en større undersøkelse (1992–1995) av alfabetiseringstilbudet for voksne innvandrere (Hvenekilde og Alver 1994; Hvenekilde, Alver, Bergander, Lahaug, og Midttun 1996). Ellers finner disse forskerne blant annet at alfabetiseringstilbudet til voksne innvandrere preges av at lærere og elever har ulike forventninger (og at elevene ikke har noen mulighet til å få formidlet sine forventninger), at elevene har svært ulike behov, at det er mye dødtid i undervisningen på grunn av manglende gjensidig forståelse og at mange av elevene har liten progresjon. Forfatterne foreslår blant annet å øke timetallet til undervisning (som på dette tidspunktet er 750 timer), å bedre prosedyrer for kartlegging av elevenes kunnskaper, ferdigheter og behov, utarbeiding av en ny metodikk for muntlig språkopplæring, utvikling av ny rammeplan, utvikling av metodisk veiledning, utvikling av nye læremidler, etter- og videreutdanning av lærere og oppfølging av elever etter kurs i grunnleggende lese- og skriveopplæring (Hvenekilde, et al. 1996). På enkelte av disse områdene har det skjedd en utvikling etter 1996. Blant annet har det både blitt utviklet ny læreplan, metodisk veiledning og nye læremidler. NOA nummer 25 i 2004 inneholder en analyse av et nytt alfabetiseringsverktøy, nemlig *Migranorsk Alfa* (Skramstad, Fjeld, og Vestbøstad 2004). Også dette læreverket møter kritikk på flere områder, men alt i alt mener forfatterne at det kan være et godt verktøy. Leseopplæringsmetode eller språksyn blir ikke diskutert i denne artikkelen.

Noe som er verd å merke seg i flere av undersøkelsene som fokuserer på alfabetisering, er at det kan diskuteres i hvilken grad de dreier seg om alfabetiseringsundervisning. I den store undersøkelsen fra 1992–1995 (Hvenekilde, et al. 1996) har faktisk flertallet av elevene i undersøkelsen noe skolegang fra hjemlandet og har lært seg å lese og skrive på morsmålet. Bente Ailin Svendsen og Anne-Karin Furre (Svendsen 1999; Svendsen og Furre 1998) som rapporterer fra en oppfølgingsstudie, viser at elever i undersøkelsen har opp til 11 års skolegang fra hjemlandet. Svendsen og Furre intervjuer og tester en del av informantene fire år etter Hvenekilde med flere. De finner at antall år tidligere skolegang ikke har vesentlig betydning for lese- og skriveutviklingen i deres undersøkelse. De ni informantene deres er svært ulike når det gjelder bakgrunn, kjønn, alder og

livssituasjon. Dermed påpeker de at det er begrenset hvilke slutninger de kan trekke på grunnlag av dette funnet.

I sin historiske gjennomgang av opplæringen for analfabeter i Norge (2001) påpeker Vigdis Alver og Karen Margrete Dregelid i 2001 at vi fremdeles ikke har gode resultater i undervisningen av voksne innvandrere som er analfabeter eller har lite skolebakgrunn. I fagplanen fra 1991 ble alfabetiseringsundervisning for første gang behandlet som et eget område. Da var det imidlertid lagt opp til at alfabetisering skulle foregå på innledende kurs, før elevene skulle over til ordinære kurs, der norsklæringen i stor grad foregikk gjennom lesing og skriving. Dette innebar at det ble forventet at elevene etter svært kort tid skulle være i stand til å lære gjennom å lese. Selv om senere forskning og senere læreplaner har lagt vekt på et mer funksjonelt og kommunikativt språksyn, tror forfatterne at nokså lite har skjedd, fordi lærerne har liten kunnskap om lese- og skriveopplæring på et andrespråk for voksne. En senere nordisk studie støtter opp under dette i det den legger vekt på at det ikke finnes utdanningstilbud rettet mot andrespråklæring for voksne (Franker og Skeppstedt 2007).

Det fremgår tydelig av publikasjonene som dreier seg om grunnleggende lese- og skriveopplæring at verken undervisningen det forskes på eller forskningen i seg selv, opererer med noe klart skille mellom kursdeltakere/elever som har behov for grunnleggende lese- og skriveopplæring og kursdeltakere/elever som har funksjonelle lese- og skriveferdigheter på morsmålet sitt. Selv om grunnleggende lese- og skriveferdigheter er et område det er forsket forholdsvis mye på innenfor voksenopplæring, er det derfor vanskelig å få oversikt over hvordan selve den grunnleggende lese- og skriveopplæringen foregår i voksenopplæringen. Selv sluttrapporten om alfabetiseringsundervisningen i Norden (Franker og Skeppstedt 2007) har et uklart skille mellom alfabetiseringsundervisning og norskundervisning. Uavhengig av om en tar utgangspunkt i terskelnivåhypotesen, er opptatt av hypotesen om gjensidig avhengighet (common underlying proficiency hypothesis), legger vekt på at en persons to språk interagerer under leseprosessen, eller avviser alle disse perspektivene, er det bred enighet om at aspekter ved leseferdigheter på førstespråket kan overføres til andrespråket (F.eks. Koda 2007: 140–151). Også læreplanen i norsk og samfunnsfag for voksne innvandrere legger vekt på at innvandrere som ikke har lært å lese og skrive på morsmålet, har behov for undervisning rettet spesielt mot dette og inneholder en egen alfabetiseringsmodul (VOX 2005). Det er lagt vekt på at det må utvikles en muntlig base før den grunnleggende lese- og skrive-

opplæringen tar til. Dessuten er det lagt vekt på å bruke morsmålet som ressurs, enten ved at den grunnleggende lese- og skriveopplæringen i sin helhet foregår på morsmålet og deretter overføres til norsk, eller ved at morsmålet brukes som redskap (VOX 2005: 12). Etter Bjørkavågs hovedoppgave i NOA nummer 2 (1986) finnes det ikke noe forskning i mitt utvalg som kan sies å dreie seg hovedsakelig om deltakere som får sin første lese- og skriveopplæring i Norge, med tre mulige unntak av en masteroppgave og to hovedfagsoppgaver (Alver 1995; Lindsjørn 2012; Monstad 1993). Noe av årsaken ser ut til å ha vært vansker med å finne eksempler på at undervisningen er organisert slik at det faktisk er egne moduler for deltakere som ikke har lært å lese og skrive på morsmålet. De fleste undersøkelser er gjort før 2005, så det kan tenkes at det har skjedd endringer etter dette. Til tross for uklarhetene når det gjelder om det virkelig dreier seg om grunnleggende lese- og skriveopplæring, er det ett trekk ved undervisningen som fremstår veldig tydelig: Den makter ikke å skape forståelse for målsettingen med eller helheten ved undervisningen. Alver og Dregelid (2001) fremhever at undervisningen i for liten grad evner å ta hensyn til hva deltakerne har av kunnskaper og erfaringer fra før, med det resultat at deltakerne ikke opplever undervisningen som aktuell eller nyttig (Alver og Dregelid 2001: 267). Masteroppgavene som er gitt ut i senere tid, konkluderer også for en stor del med at de samme problemstillingene gjelder i dag (Andreassen 2013; Askeland 2014; Hagem 2011; Isaksen 2013; Lindsjørn 2012). Slik sett tyder mye på at forskning på grunnleggende lese- og skriveopplæring fremdeles er et felt hvor det er behov for forskning og utvikling.

Generelle tendenser?

Innenfor temaene vurdering og grunnleggende lese- og skriveopplæring kan vi grovt sett si at spørsmålene dreier seg om hva vi kan og bør kreve av språkferdigheter hos voksne innvandrere og hvordan vi best (og raskest) kan sørge for funksjonell skriftkyndighet hos alle innvandrere. I forbindelse med det siste er det også indirekte spørsmål om i hvilken grad deltakerne opplever undervisningen som meningsfull. Andre undersøkelser stiller spørsmål som på ulike måter relaterer seg til hva som er vellykket undervisning, med tanke på gjennomstrømning og målbart læringsutbytte (Eide, Haugsbakk og Nyhus 2005; Gjerset 2004; Kjelsaas 2011; Norberg 2001), i hvilken grad eksplisitt fokus på form er nyttig i undervisningen av voksne

innlærere (Carlsen 2003; Furre 1989; Furre og Ree 1999; Ryen 1999; Ryen 2003), eller vil ganske enkelt beskrive arbeid som gjøres innenfor undervisning for voksne innvandrere (Finsrud 2005; Norberg 2000; Rismark 2000; Ropjukwat 2013; Skaalvik 2001). Flere spørsmål omhandler i hvilken grad norskkursene er nyttige for integrering eller jobbutsikter (Henriksen 2011; Jardim 2006; Jensen 2006; Nilsen 2015; Ree og Thorseth 1995; Skjortnes 2009; Steen-Olsen 2001; Strand 2014). Fem av disse studiene er masteroppgaver og tar alle utgangspunkt i deltakernes erfaringer. Fire masteroppgaver stiller spørsmål som handler om hvilke læringsstrategier som brukes av voksne innlærere, eller om innlærernes resepsjon av læreboktekster (Auestad 2013; Fæste 1997; Hoff 2004; Larsen 2010). Med noen få unntak er det felles for spørsmålene som stilles i de ulike undersøkelsene at de tar utgangspunkt i opplevde problemer eller utfordringer når det gjelder å lære voksne innvandrere tilstrekkelig muntlig og skriftlig norsk til å skaffe arbeid eller bli integrert i det norske samfunnet innenfor en rimelig tidsramme.

I gjennomgangen min har jeg så langt verken gått inn på metodiske eller teoretiske tilnærminger. Metodisk kan vi si at det er en liten overvekt av kvalitative tilnærminger, og at flere bruker kasusstudier eller andre former for tilnærminger der de bruker ulike datakilder. Kvalitative datainnsamlingsmetoder som er i bruk, er intervju av lærere og/eller kursdeltakere, observasjon og dokumentstudier. Kvantitative metoder er både ulike former for spørreundersøkelser og innsamlede resultater fra prøver og kartlegginger. Når det gjelder teoretisk tilnærming, er det nok i hovedsak de nyeste studiene som tar et eksplisitt teoretisk utgangspunkt, men det gjelder slett ikke alle disse heller. Der det trekkes frem, ligger hovedvekten på sosiokulturelle teorier om språklæring.

Til tross for hovedvekten på de sosiokulturelle perspektivene, er det ingen som har forsket direkte på lese- og skrivepraksiser utenfor skolekonteksten, eller på hvordan språklæring kan foregå utenfor den institusjonaliserte rammen av formell norskopplæring. Riktignok er det en rapport og to masteroppgaver som tar for seg språklæring på arbeidsplassen (Enehaug og Vidving 2013; Jangra 2011; Johnsen 2012), men i disse studiene dreier det seg også om formell språkopplæring. Én årsak til at den typen studier ikke finnes i mitt utvalg, kan selvsagt ha sammenheng med at søkemethoden min ikke fanger opp alle studier om voksnes språklæring, men en annen årsak tror jeg kan være at spørsmålene som har blitt utforsket, er de som oppfattes som viktige og umiddelbare problemstillinger blant dem

som arbeider innenfor feltet. Et felles trekk ved de fleste publikasjonene er nemlig at forskerne arbeider eller har arbeidet med norskopplæring for voksne innvandrere og/eller vurdering av norskferdigheter for voksne innvandrere. Til tross for det som slik kan se ut som en utveksling mellom forskning, og undervisning og vurdering, ser det ut til at det finnes relativt utforskede problemstillinger på feltet. Den store mengden masteroppgaver som er skrevet av lærere i voksenopplæringen, kan også forstås som et tegn på at lærerne opplever et behov for økt kunnskap.

Generelt tyder mine funn på at det eksisterer lite systematisk forskning på andrespråksdidaktiske problemstillinger i voksenopplæring, dersom vi ser bort fra temaene som er behandlet innenfor vurderingsfeltet. Kanskje kan dette ha sammenheng med at voksnes språklæring ikke står like høyt på den politiske dagsordenen som andre spørsmål i forbindelse med skole og utdanning. Det eneste spørsmålet som har fått bred politisk oppmerksomhet, er vel spørsmålet om hva som er godt nok norsk for innvandrere som skal bli integrert i det norske samfunnet, noe som kan forklare at det nettopp er dette spørsmålet som har vært gjenstand for mest forskningsmessig oppmerksomhet.

Litteratur

- Alver, Vigdis 1995. *Mål og muligheter i alfabetiseringsundervisningen for fremmedspråklige voksne* [Hovedfagsoppgave]. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Alver, Vigdis og Dregelid, Karen Margrete 2001. Er vi på rett vei nå? Opp-læring for analfabeter i Norge. I K. Naclér (Red.). *Symposium 2000: ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Sigma. 258–276.
- Andersen, Reidun Oanæs 1995a. Eksamen trinn 3 – Test i norsk for fremmedspråklige: En korrelasjonsstudie. *NOA Norsk som andrespråk*, 1995, nr 18, 118–141.
- Andersen, Reidun Oanæs 1995b. Mellomnivåtesten: Bakgrunn – begrunnelse – funksjon. *NOA Norsk som andrespråk*, 1995, nr 18, 153–169.
- Andersen, Reidun Oanæs 2008. Krav til norskferdigheter hos fremmedspråklige studenter ved *Trinn 3-eksamen og Test i norsk – høyere nivå*. I C. Carlsen, E. Moe, R. O. Andersen og K. Tenfjord (Red.). *Banebryter og brobygger i andrespråksfeltet: en samling artikler i anledning Jon Erik Hagens 60-årsdag*. Oslo: Novus forlag. 146–162.

- Andersen, Reidun Oanæs og Hagen, Jon Erik 1995. EKVALA-rapporten. *NOA: Norsk som andrespråk*, 1995, nr 18, 87–117.
- Andreassen, Ragnhild 2013. *Fra det kjente til det ukjente: en studie av tilpasset opplæring for voksne minoriteter med liten skolebakgrunn*. [Masteroppgave]. Hamar: Høgskolen i Hedmark.
- Askeland, Olaug 2014. *Literacy og integrering: språkopplæring for minoritetsspråklege voksne med liten skulebakgrunn i lys av kritisk pedagogikk* [Masteroppgave]. Bergen: NLA Høgskolen.
- Auestad, Marianne Eng 2013. *Strategisk læring: læringsstrategier, motivasjon og selvregulering hos minoritetsspråklige voksne*. [Masteroppgave]. Hamar: Høgskolen i Hedmark.
- Bjørkavåg, Lise Iversen 1986a. *Grunnleggende lese- og skriveopplæring for voksne innvandrere, belyst ved en analyse av språket i abc-en Første bok på norsk* [Hovedfagsoppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bjørkavåg, Lise Iversen 1986b. *Grunnleggende lese- og skriveopplæring for voksne innvandrere, belyst ved en analyse av språket i abc-en Første bok på norsk*. *NOA Norsk som andrespråk*, 1986, nr. 2.
- Carlsen, Cecilie 2003a. *Guarding the guardians: rating scale and rater training effects on reliability and validity of scores of an oral test of Norwegian as a second language*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- Carlsen, Cecilie 2003b. Formfokusering i språkundervisning og nativistisk læringsteori. I J. E. Hagen, R. O. Andersen, M. H. Kløve, A. Kristiansen og K. Tenfjord (Red.), *I Mannes minne: minneskrift til Gerd Manne*. Oslo: Fag og kultur. 29–40
- Carlsen, Cecilie 2007. Language testing – a matter of ethics. I C. Carlsen og E. Moe (Red.). *A Human touch to language testing: a collection in honour of Reidun Oanæs Andersen on the occasion of her retirement June 2007*. Oslo: Novus AS. 97–107.
- Carlsen, Cecilie 2008. Lavt språkkrav til utenlandske studenter – et problem eller ei? I C. Carlsen, E. Moe, R. O. Andersen og K. Tenfjord (Red.). *Banebryter og brobygger i andrespråksfeltet: en samling artikler i anledning Jon Erik Hagens 60-årsdag*. Oslo: Novus forlag. 163–178.
- Council of Europe 2001. *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dregelid, Karen Margrete og Halvorsen, Berit 2007. Levels A1, A2 and B1. I C. Carlsen og E. Moe (Red.). *A Human touch to language testing: a collection in honour of Reidun Oanæs Andersen on the occasion of her re-*

- irement June 2007*. Oslo: Novus AS. 136–147
- Eide, Trude Hella, Haugsbakk, Geir og Nyhus, Lene 2005. *IKT i norskopplæring for innvandrere: sluttrapport fra følgeforskning av INOVI-prosjektet*. 2005. nr. 15. Hamar: Østlandsforskning.
- Enehaug, Heidi og Vidving, Steinar 2013. *Evaluering av prosjektet «Godt nok norsk»: Et opplæringsprosjekt for minoritetsspråklig helsepersonell i den kommunale pleie- og omsorgstjeneste*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Finsrud, Astrid Sofie (2005). *Norskopplæring for voksne innvandrere: en studie av læreres arbeid i det nye introduksjonsprogrammet* [Masteroppgave]. Stavanger: Universitetet i Stavanger.
- Franker, Qarin og Skeppstedt, Ingrid 2007. *Alfabetiserings-utbildning i Norden: Sluttrapport från kan-projektet: kartläggning av alfabetisering i Norden*. Stockholm: Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk (NC), Institutet för svenska som andraspråk (ISA).
- Fredriksen, Catharina 1996. *Språktester for spesielle formål. Analyse og drøfting av tester i norsk for fremmedspråklige sykepleiere og hjelpepleiere* [Hovedfagsoppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Furre, Ann-Karin 1989. Grammatikk, også for voksne elever med svak skolebakgrunn. *NOA: Norsk som andrespråk*, 1989, nr 10. 47–66
- Furre, Ann-Karin og Ree, Nils Arne 1999. Fokus på form i undervisningen av voksne fremmedspråklige. I K. Tenfjord og J. E. Hagen (Red.), *Andrespråksundervisning: teori og praksis*. Oslo: Ad notam Gyldendal. 171–209
- Fæste, Helene 1997. *Resepsjon og produksjon av bilde og verbalspråklig tekst i lærebøker for fremmedspråklige* [Hovedfagsoppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Gjersteth, Marit 2004. *Norskopplæring for voksne innvandrere: hva kan vi lære av introduksjonsprogrammet i Stavanger?* [Hovedfagsoppgave] Oslo: Universitetet i Oslo.
- Golden, Anne, Kulbrandstad, Lise Iversen og Tenfjord, Kari 2007. Norsk andrespråksforskning – utviklingslinjer fra 1980 til 2005. *NORDAND Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning*, 2007, Årg. 2. nr 1. 5–41.
- Golden, Anne og Monsen, Marte 2015. Vurdering av tekster skrevet til norskprøvene for voksne. I A. Golden og E. Selj (Red.). *Skriving på norsk som andrespråk: vurdering, opplæring og elevenes stemmer*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. 201–215
- Grimstad, Birgitte 1992. *En ekvivalering av mellomnivåtesten og avgangs-*

- prøven* [Hovedfagsoppgave]. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Gundem, Bjørg Brandtzæg 2008. Didaktikk – fagdidaktikk, anstrengte eller fruktbare forhold? *Acta didactica Norge*, 2008, årg. 2. nr 1, 1–15. Lokalisert på <https://www.journals.uio.no/index.php/adno/article/view/1020/899>
- Hagem, Birgit 2011. *Voksne minoritetsspråklige: lesing og skrivning i et langt livsløp*. [Masteroppgave]. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Hagen, Jon Erik 2006. Hvor norsk skal fremmedspråkliges norsk være? I H. Sandøy og K. Tenfjord (Red.). *Den Nye norsken?: nokre peilepunkt under globaliseringa*. Oslo: Novus. 124–146
- Henriksen, Ragnhild Steien 2011. *Det store mangfoldet: utfordringer i norskopplæring for voksne innvandrere : en kvalitativ undersøkelse om hvordan den voksne innvandreren opplever kommunens norskopplæringstilbud* [Masteroppgave]. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Hoff, Jørn 2004. *Læringsstiler og læringsstrategier: tretten andrespråksstudenters rapportering av bruk av læringsstiler og læringsstrategier i et kurs i norsk som andrespråk*. [Hovedfagsoppgave]. Trondheim: NTNU
- Hvenekilde, Anne og Alver, Vigdis 1994. Alfabetisering av voksne fremmedspråklige. I F. Hertzberg, K. I. Vannebo og B. E. Hagtvatn (Red.). *Ferdigheter i fare?: om lesing og skrivning i dagens samfunn*. Oslo: Ad notam Gyldendal. 81–95
- Hvenekilde, Anne, Alver, Vigdis, Bergander, Elisabeth, Lahaug, Vigdis og Middtun, Kari 1996. *Alfa og omega: om alfabetiseringsundervisning for voksne fra språklige minoriteter*. Oslo: Novus.
- Ionesco, Eugène og Helgheim, Kjell 2007. *Fire skuespill*. Oslo: Solum.
- Isaksen, Unni Skadberg 2013. «Litterasitetsutvikling i en tospråklig kontekst»: *hvordan opplever minoritetsspråklige voksne deltakere i norskopplæringen å kunne bruke morsmålet når de skal lære å lese og skrive?* [Masteroppgave]. Hamar: Høgskolen i Hedmark.
- Jangra, Reetu 2011. *Bedriftsintern norskopplæring: voksne innvandrere under tiltaksorientert norskopplæring* [Masteroppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Jardim, Mona Jacobsen 2006. *Det didaktiske paradoks: en kvalitativ undersøkelse om hvordan kortutdannede innvandrere opplever norskopplæringen*. [Masteroppgave]. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Jenset, Eirin Buen 2006. *Formell språkkompetanse i norsk: en hjelp til jobb og integrering?* [Masteroppgave]. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Johnsen, Margaret 2012. *Arbeidsrettet norskopplæring: språkopplæring og*

- arbeidserfaring* [Masteroppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Kibakaya, Lill Kristin Lund 2007. Second language proficiency and the Job Market: A pilot study. I C. Carlsen og E. Moe (Red.). *A Human touch to language testing: a collection in honour of Reidun Oanæs Andersen on the occasion of her retirement June 2007*. Oslo: Novus AS. 221–234.
- Kjelsaas, Line 2011. *Om å snakke samme språk: en studie av ansattes synspunkter på frafall fra norskopplæring blant voksne innvandrere* [Masteroppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Koda, Keiko 2007. Reading and Language Learning: Crosslinguistic Constraints on Second Language Reading Development. *Language Learning*, 2007, årg. 57. Nr 1. 1–44.
- Larsen, Inger Johanne 2010. *Underveis, å lære norsk – en studie av opplevelsen av ulike strategier for norskopplæring* [Masteroppgave]. Kristiansand: Universitetet i Agder.
- Lindsjørn, Kristin 2012. *Voksne analfabeter i norskopplæring: språklæring og rammebetingelser* [Masteroppgave]. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Læringssenteret 2001. *Mappevurdering i norsk som andrespråk muntlig og i engelsk ved Johannes voksenopplæringscenter 1999–2001: erfaringer og opplevelser fra et forsøk : del 2 : grunnskoleopplæring for voksne*. Oslo: Læringssenteret.
- Manne, Gerd 1988. Første bok på norsk – kommentarer til en hovedfagsoppgave. *NOA Norsk som andrespråk*, 1988, nr 6, 44–60.
- Moe, Eli 2003. Eigenvurdering av språklege ferdigheter – mål eller middel? I J. E. Hagen, R. O. Andersen, M. H. Kløve, A. Kristiansen og K. Tenfjord (Red.), *I Mannes minne: minneskrift til Gerd Manne*. Oslo: Forlaget Fag og kultur. 159–174
- Monsen, Marte 2008a. Funksjonalitet og korrekthet: Ordforråd og leksikalske og formelle feil i besvarelser til Norskprøve 3. *NOA Norsk som andrespråk*, 2008, nr 2. 6–23.
- Monsen, Marte 2008b. *Kommunikativ funksjonalitet kontra formell korrekthet: ordforrådsrikdom og leksikalske og formelle feil i besvarelser til Norskprøve 3 for voksne innvandrere* [Masteroppgave]. Hamar: Høgskolen i Hedmark.
- Monstad, Ingrid Torheim 1993. *Alfabetisering av voksne fremmedspråklige: en undersøkelse av oppnådde ferdigheter hos noen elever og en drøfting av læringsoppgave og læreforutsetninger* [Hovedfagsoppgave]. Oslo: Universitetet.
- Netland, Lillian 1994. *Hva er en god prøve? En ekvivalering og en*

- validisering av Test i norsk for fremmedspråklige, høyere nivå og eksamen i norsk etter alternativ plan for fremmedspråklige elever i studieretning for allmenne fag* [Hovedfagsoppgave]. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Nilsen, Ingunn Margrete 2015. Enda et norskkurs, er det det som trengs? I M. Greek og K. M. Jonsmoen (Red.). *Språk mangfold i utdanning: refleksjon over pedagogisk praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk. 221–235.
- Norberg, Perly Folstad 2000. *Pedagogisk utviklingsarbeid innenfor norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. Vol. 1. Trondheim: Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt.
- Norberg, Perly Folstad 2001. *Sluttrapport fra prosjektet Norskopplæring for voksne innvandrere 1998–2001*. Vol. 7. Trondheim: Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt.
- Pedersen, Jørn 1997. *Kva måler språkprøven? Ein sving i ein valideringsspiral* [Hovedfagsoppgave]. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Pedersen, Jørn 2008. Konstruktvalidering av språkprøver – forholdet mellom spørsmål og svar. I C. Carlsen, E. Moe, R. O. Andersen og K. Tenfjord (Red.). *Banebryter og brobygger i andrespråksfeltet: en samling artikler i anledning Jon Erik Hagens 60-årsdag*. Oslo: Novus forlag. 88–100
- Ree, Nils Arne 1989. *Inn gjennom øret og ut gjennom pennen. Om bruk av diktat som evalueringsgrunnlag for andrespråkskompetanse hos en gruppe voksne chilenerne* [hovedfagsoppgave]. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Ree, Nils Arne 1995. En modell for evaluering av muntlig andrespråksbeherskelse basert på en kandidats reseptive ferdigheter. *NOA Norsk som andrespråk*, 1995, nr 18. 142–152.
- Ree, Nils Arne og Thorseth, May 1995. *Kortrapport fra prosjektet «Norskopplæring som virkemiddel i integreringsarbeidet?»*, 1995, Vol. 8. Trondheim: SINTEF IFIM.
- Rismark, Marit 2000. *Klasseromsstudie fra B-løp innenfor norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. Vol. 3. Trondheim: Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt.
- Ropjukwat, Tom 2013. *Norskopplæring for voksne innvandrere – en undersøkelse om norskopplæringen til voksne innvandrere fra Thailand i Båtsfjord kommune og Tromsø by* [Masteroppgave]. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Ryen, Else 1999. Grammatikk i andrespråksundervisningen IL. I. Bjørkavåg, A. Hvenekilde og E. Ryen (Red.), *«Men hva betyr det, lærer?»: norsk som andrespråk : utdrag: side 9–18, 127–155 og 175–275*. Oslo: Pensum-

- tjeneste. 115–145
- Ryen, Else 2003. Betty og grammatikken. I J. E. Hagen, R. O. Andersen, M. H. Kløve, A. Kristiansen og K. Tenfjord (Red.), *I Mannes minne: minneskrift til Gerd Manne* (s. 215–226). Oslo: Fag og kultur.
- Røynestad, Tove Dina 2004. Mer effektiv norskopplæring med «Jeg kan»-metodikk: Mestringsfokus gir læringsresultater. *NOA Norsk som andrespråk*, 2004, nr 25. 48–75.
- Salomonsen, Lisbeth 2007. Test in Norwegian – advanced level. I C. Carlsen og E. Moe (Red.). *A Human touch to language testing: a collection in honour of Reidun Oanæs Andersen on the occasion of her retirement June 2007*. Oslo: Novus AS. 148–156.
- Skaalvik, Sidsel 2001. *Norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere: en analyse av lærernes oppfatninger og erfaringer*. Vol. 5. Trondheim: Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt.
- Skjortnes, Gunlaug 2009. «Begynner du når du er voksen, er skolen veldig vanskelig her...»: minoritetsspråklige kvinners erfaringer i møtet med voksenopplæringen i en norsk fylkeskommune [Masteroppgave]. Gjøvik: Høgskolen i Gjøvik.
- Skramstad, Tone, Fjeld, Monica og Vestbøstad, Elisabeth 2004. Alfabetisering med digitale læremidler. En vurdering av alfabetiseringslæreverket *Migranorsk alfa*. *NOA Norsk som andrespråk*, 2004, nr 25, 93–120.
- Steen-Olsen, Tove 2001. *Verdien av å lære norsk: deltakergjennomstrømning, deltakeraktivitet og deltakeropplevelser innen norskopplæring for voksne innvandrere*. Vol. 4. Trondheim: Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt.
- Strand, Regine 2014. *Norskopplæring og integrering: åpne dører?: opplever noen minoritetsspråklige kvinner at norsk- og samfunnskunnskapsopplæringen har bidratt til deres integrering i det norsk samfunnet?* [Masteroppgave]. Hamar: Høgskolen i Hedmark.
- Sundberg, Gunlög 2007. Assessing and testing language proficiency in the Nordic countries. I C. Carlsen og E. Moe (Red.). *A Human touch to language testing: A collection in honour of Reidun Oanæs Andersen on the occasion of her retirement June 2007*. Oslo: Novus AS. 87–96.
- Svendsen, Bente Ailin 1999. Oppfølging av voksne minoritetsspråklige etter kurs i norsk og alfabetisering. *NOA Norsk som andrespråk*, 1999, nr 22. 55–90.
- Svendsen, Bente Ailin og Furre, Ann-Karin 1998. *Langtidseffekten av kurs-tilbudet i norsk og alfabetisering for voksne fra språklige minoriteter sett*

- i lys av deres lese- og skrivepraksis og norskferdigheter*. Oslo: Institutt for lingvistiske fag ved Universitetet i Oslo.
- Tenfjord, Kari 2006. Kva er «god nok norsk» for å delta i det norske samfunnet? I H. Sandøy og K. Tenfjord (Red.). *Den Nye norsken?: nokre peilepunkt under globaliseringa*. Oslo: Novus. 187–213
- Thorseth, May 1995. Norskopplæring som virkemiddel i integreringsarbeidet. *NOA Norsk som andrespråk*, 1995, nr 18. 170–174.
- Vadseth, Arne 2009. *Kartlegging av minoritetsspråklige: en utforskende – og empirisk studie rettet mot å undersøke egnethet av verktøy for kartlegging av ungdom – og voksne med somali som morsmål – med særlig henblikk på språkferdighet og leseferdighet* [Masteroppgave]. Oslo: Universitetet I Oslo.
- Van Lier, Leo 2004. *The ecology and semiotics of language learning: a sociocultural perspective*. Boston: Kluwer Academic.
- VOX 2005. *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*.

Summary

Research on adult second-language teaching and learning in Norway: An overview from 1985 to today

Norwegian research on adult second-language education from 1985 until today has backgrounds in several disciplines. A large part of the research consists of master's theses. The majority of the publications in this area relate to assessment and basic literacy training. Regarding assessment literature, there is much research on final language testing and almost no research on formative assessment. Research on literacy training for adult immigrants who have not learned to read and write in their mother tongues seems to be influenced by the fact that in practice, there is little distinction between basic literacy training and regular courses in Norwegian as a second language. From 1986 until today, researchers have emphasized that there are major deficiencies in the way basic literacy skills are taught. Research on adult second-language teaching and learning in Norway is, to a large extent, conducted by scientists with close connections to the field that in some ways influence what topics they investigate.

Keywords: *language education, adult education, assessment, Norwegian language skills*